

N:o 78.

Ank. till Riksd. kausli den 8 maj 1889, kl. 12 midd.

*Utlåtande, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående
uppförande af ett kasernetablissemment i Jemtland för
en artilleridivision.*

(1:a U. A.)

Uti en den 5 april 1889 till Riksdagen aflåten proposition (n:o 39) har Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen att till etablissemment för en artilleridivision i Jemtland af besparingarna å anslaget till värfvade garnisonstruppernas rekrytering och aflöning anvisa ett belopp af 350,000 kronor.

Såsom af det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet öfver landtförsvarsärenden af samma dag inhemtas, har statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet vid ärendets föredragning inför Kongl. Maj:t hufvudsakligen anført, att, allt sedan frågan om artilleriets förändrade organisation väckts, samtliga myndigheter, som yttrat sig i saken, utgått från den förutsättningen, att 2 af svea artilleriregementes batterier skulle, organiserade såsom fotbatterier, förläggas till Norrland. En dylik uppfattning hade uttalats så väl i det till statsrådsprotokollet den 31 december 1868 af dåvarande statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet afgifna yttrande rörande landtförsvarets organisation som i statsverkspropositionen till 1871 års Riksdag, hvilken föranledde den då jemväl af Riksdagen beslutade förändrade organisationen af artilleriet.

Frågan hade emellertid, sedan nämnda beslut fattats, ännu icke bragts närmare sin lösning.

I kongl. brefvet den 2 oktober 1874, hvarigenom närmare bestämmelser meddelats om svea artilleriregementes i följd af nyssnämnda Riksdags beslut föreskrifna nya organisation, hade visserligen stadgats, bland annat, beträffande de för Norrlands försvar afsedda 9:de och 10:de batterierna eller regementets 5:te division:

att, sedan nyssnämnda batterier blifvit fullständigt uppsatta, till förläggningssort för dem skulle utses i stället för Hernösand en för deras stationerande och truppens öfvande lämplig samt från kusten något aflägsset belägen punkt; samt

att, intill dess ett för begge fotbatterierna gemensamt etablissement kommit till stånd, en styrka af 9:de batteriet skulle förläggas till Hernösand, och den öfriga delen af 9:de batteriet så väl som hela 10:de batteriet till en början uppsättas i Stockholm, men att hela denna kontingent så väl som detachementet i Hernösand skulle, efter det för fotbatterierna en ny station blifvit bestämd, till den sålunda bestämda orten förflyttas.

Sedan denna föreskrift meddelats, hade emellertid ingen åtgärd i frågan förekommit, förrän generalfälttygmästaren och chefen för artilleriet, med hänsyn till de olägenheter, som följt af de meddelade provisoriska föreskrifterna beträffande nämnda batteriers organisation och förläggning, ansett sig böra i yttrande till Kongl. Maj:t den 27 november 1883 angående artilleriets anslagsbehof för år 1885 väcka förslag till frågans slutliga ordnande.

De ogynsamma förhållanden, under hvilka utbildningen vid nämnda batterier måste bedrifvas, vore, yttrade han i sin nämnda skrifvelse, af den beskaffenhet, att de, efter hans åsigt, i framtiden kunde hafva till följd, att de icke komme att uppfylla den dem förelagda uppgift att utgöra en fullgod stam för ett till Norrlands försvar afsedt artilleri. Den i Hernösand förelagda delen af 9:de batteriet vore nemligen hvarken med hänsyn till befäls- eller nummerstyrkan tillräcklig att utgöra stam för ett fotbatteri, lokalerna för vinteröfningarnas bedrifvande vore öfver höfvan inskränkta, och hvarken exercisfältet eller skjutfältet tillfredsstälde nutidens fordringar. För den återstående delen af 9:de batteriet äfvensom för det 10:de skulle, så vidt förhållandena sådant medgäfvade, plats beredas i svea artilleriregementes dertill ej beräknade kasern, men af brist på utrymme derstädes hade af 5:te divisionen i Stockholm icke kunnat uppsättas större styrka än i medeltal 40 man.

Det syntes chefen för artilleriet under sådana förhållanden i hög grad önskvärdt, att en ny, gemensam förläggningssort så snart som möjligt anvisades för de båda batterierna.

Till förläggningssort föreslog chefen för artilleriet trakten kring Östersund, som, särskildt sedan staden genom stambanans framdragande genom Norrland blifvit satt i direkt jernvägsförbindelse så väl med det sydligare Sverige som ock med Norge, enligt chefens för artilleriet åsigt synnerligen väl lämpade sig härför och så mycket snarare ansågs böra dertill komma i fråga, som den redan förut i de senaste härordningsförslagen angifvits såsom förläggningssort för Norrlands artilleri.

Chefen för artilleriet hade emellerid i sammanhang dermed framhållit önskvärdheten deraf, att de båda batterierna måtte varda organiserade som åkande, hvilket skulle medföra en ökad årlig kostnad af 52,929 kronor 84 öre.

Samtidigt hade chefen för artilleriet afgifvit förslag till nytt artillerietablisement, som han ansett böra förläggas å den å Frösön invid bron från fastlandet belägna lägenheten Hornsberg med angränsande område och hvilket beräknats kosta 373,000 kronor, deri jemväl inbegripna utgifterna för inköp af byggnadsplats och öfningsfält.

Dävarande statsrådet och chefen för landförsvarsdepartementet hade ansett sig böra understödja dessa förslag, dervid han dock funnit kostnadsbeloppet för anskaffande af nytt kasernetablisement kunna nedsättas till 350,000 kronor.

De framställningar i berörda syften, som Kongl. Maj:t, i öfverensstämmelse med hvad dåvarande departementschefen sålunda föreslagit, till 1884 års Riksdag aflåtit, hade emellertid ej tillvunnit sig Riksdagens bifall, och då framställningarna vid påföljande riksdag förnyats, hade utgången blifvit densamma.

I skrifvelse den 2 januari innevarande år hade generalfälttygmästaren på nytt väckt förslag om denna angelägenhets ordnande, dervid det ej syntes honom lämpligt, att de vid 1884 och 1885 årens riksdagar framlagda fullständigare förslagen till batteriernas omorganisation nu återupptoges, utan ansåge han framställningar till Riksdagen böra göras i syfte endast att afhjelpa de största olägenheterna, som vore förenade med deras nuvarande organisation och förläggning, och att å en gynsammare tidpunkt öfverlemnades ett mera tillfredsställande ordnande af nyssnämuda fråga.

Hvad anginge förläggningssorten, ansåge generalfälttygmästaren fortfarande trakten vid Östersund bäst lämpa sig härtill. Det i föregående förslag till byggnadsplats och öfningsfält ifrågasatta området vid Hornsberg å Frösön kunde visserligen, på anförda skäl, icke längre ifrågakomma. Öster om staden Östersund och invid dess enligt den nya stadsplanen blifvande gräns finnes emellertid en terräng, som väl lämpade sig för anläggandet af etablisementet, och några hundra

meter derifrån, äfvenledes öster om staden, vore erforderligt område för ett öfningsfält att erhålla; och kunde båda dessa områden äfvensom nödig mark för anläggning af förbindelseväg emellan dem, enligt af vederbörande egare gjorda erbjudanden, som egde giltighet intill innevarande års slut, förvärfvas för en kostnad af 25,000 kronor.

Förslag till etablissemmentets ordnande och till erforderliga byggnader å sistnämnda plats hade, enligt hvad generalfältygmästaren vidare anmälde, på uppdrag af honom blifvit uppgjort af samme officer vid fortifikationens, som år 1883 utfört motsvarande uppdrag, och upptog detta förslag följande byggnader och kostnader:

Stabsbyggnad	76,000 kr.
Kasernbyggnad	94,000 »
Matinrättningsbyggnad	37,000 »
Exercishus	25,000 »
Ridhus	28,000 »
Stall för stamhästar	18,000 »
Sommarstall för legda hästar	10,000 »
Manskapsarrestbyggnad	10,000 »
Sjukstall	5,000 »
Afträden, gödselstad, kol- och vedbodas m. m.	5,000 »
Ammunitionsförråd och laboratorium ...	4,000 »
Förrådsskjul	16,000 »
Planeringar, inhägnader, ritningars uppgörande och markens kartläggning m. m.	20,000 »
	<hr/>
	348,000 kr.

Kostnaden i sin helhet för etablissemmentet skulle alltså, inberäknad utgiften för inköp af tomt och exercisfält, uppgå till 373,000 kronor, eller enahanda belopp, som år 1883 af generalfältygmästaren i samma afseende beräknats.

Hvad anginge sättet för den erforderliga byggnadssummans anskaffande, ansåge generalfältygmästaren medel dertill kunna erhållas från reservationerna å anslaget till värfvade garnisonstruppernas rekrytering och afföning. Behållningen å detta anslag uppginge vid 1887 års slut till 998,521 kronor 54 öre; och då densamma till stor del uppkommit genom besparingar å de för manskapet vid de tre artilleriregementena å fastlandet afsedda lönedel, samt väsentligen vore att tillskrifva den omständigheten, att deras i stat fastställda styrka ej kunnat hållas fulltalig, ansåge generalfältygmästaren meranämnda behållning,

åtminstone till den del den samma härrörde från besparingar å artilleriregementenas stater, lämpligen kunna till nu ifrågavarande, med artilleriets beslutade nya organisation på det närmaste sammanhängande ändamål användas.

Generalfältygmästaren hade, med stöd af hvad han sålunda anför, hemställt, att Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen, att af behållningen å anslaget till värfvade garnisonstruppernas rekrytering och aflöning måtte, för att möjliggöra förläggning till Östersund af svea artilleriregementes 5:te division, användas en summa af 373,000 kronor, deraf 25,000 kronor till förvärfvande af tomt för nytt etablissements uppförande samt öfningsfält och förbindelseväg emellan dessa områden och återstoden till byggnaders uppförande och etablissementets ordnande.

Öfver generalfältygmästarens framställning hade arméförvaltningen å artilleri- och civila departementen blifvit hörd; och vore vid dess den 1 mars 1889 afgifna utlåtande i ämnet jemväl fogadt ett från chefen för fortifikationen infordradt yttrande, hvori han, på skäl, återgifna å sid. 8 i statsrådsprotokollet, ansett det föreslagna ridhuset böra göras af trä samt källare böra anbringas under matsalsbyggnaden. Den beräknade kostnaden för tomtens och exercisfältets planering vore derjemte, enligt chefens för fortifikationen åsigt, för låg. I enlighet med de specialuträkningar han låtit verkställa, skulle endast för tomtens planering åtgå 29,000 kronor, så att, inberäknadt de något ökade utgifter, som betingades af berörda förändrade anordningar, totalkostnaden för sjelfva etablissementet med dit hörande tomts ordnande af chefen för fortifikationen beräknats till 366,300 kronor, eller 18,300 kronor mera än hvad generalfältygmästaren ansett böra till etablissementet och öfningsfältet begäras. För att nedbringa kostnaden till den af generalfältygmästaren angifna summa hade chefen för fortifikationen ansett enda utvägen vara att utesluta en del af det ifrågasatta byggnadsarbetet, och syntes honom i sådant fall med uppförandet af sommarstall och ammunitionsbyggnad samt inhägnandet af kaserngården lämpligast kunna austå.

Beträffande kostnadsberäkningen hade arméförvaltningen i sitt förenämnda yttrande hänfört sig till chefens för fortifikationen utlåtande. I fråga åter om generalfältygmästarens förslag att till etablissementets uppförande använda besparingarna å anslaget till värfvade garnisonstruppernas rekrytering och aflöning hade arméförvaltningen till en början erinrat, huru berörda anslag uppkommit, samt meddelat, att sedan år 1878 reservationerna derå utgjort:

för år 1878.....	kronor 339,141.78
» » 1879.....	» 501,688.01
» » 1880.....	» 500,092.89
» » 1881.....	» 601,721.37
» » 1882.....	» 710,107.28
» » 1883.....	» 808,642.68
» » 1884.....	» 906,938.63
» » 1885.....	» 996,692.47
» » 1886.....	» 995,257.—
» » 1887.....	» 998,251.54
och » » 1888.....	» 1,000,729.76

Att reservationernas tillväxt sedan ingången af år 1886 upphört hade sin grund i det med sistnämnda år inträdda nya aflönings sättet för manskapet vid göta och vendes artilleriregementen samt Kronprinsens husarregemente.

Sagda aflöningsförändring hade nemligen visat sig medtaga icke blott de besparingar, som förut vid nämnda tre regementen upplupit, utan ock dem, hvilka fortfarande uppkomme vid de regementen af de värfvade garnisonstrupperna, vid hvilka det nya aflönings sättet ännu icke vore infördt. I detta förhållande läge dock, enligt arméförvaltningens förmenande, ingenting öfverraskande, då, enligt den för sagda nya aflönings sätt uppgjorda plan, å anslaget skulle, till följd af den kontanta manskaps aflönings förhöjning, uppkomma en betydlig utgiftstegring, hvilken åter i sin ordning skulle täckas af en motsvarande minskning i utgifterna å anslagen till naturaunderhåll och beklädnad.

Efter hvad erfarenheten från de tilländalupua tre åren gånne vid handen, syntes dock, enligt arméförvaltningens åsigt, anslaget till manskapets aflönning och rekrytering med det belopp, hvartil det nu finnes i riksstaten uppfördt, i hvarje fall räcka till att, utan de redan upplupna reservationernas tillgripande, bestrida de nya aflöningskostnaderna för de regementen, vid hvilka det nya aflönings sättet redan vore infördt. Endast för den händelse detta blefve utsträckt jemväl till de öfriga värfvade garnisonstrupperna, blefve tillskott erforderligt, som då kunde betäckas vare sig till en tid genom de äldre nu hopsparade reservationerna eller genast, enligt den förut uppgjorda planen, genom de besparingar, det nya systemet visat sig lemna å anslagen till mat-hållning och beklädnad; och då den sistnämnda utvägen vore den naturligaste, syntes ett användande af en del utaf nu ifrågavarande reservationer till ett annat försvarsverkets behof arméförvaltningen icke böra möta någon betänklighet. Då vidare den audel, som artillerirege-

mentena kunde anses hafva lemnat till ifrågavarande reservationer, enligt hvad en i arméförvaltningen verkställd uträkning gäfvade vid handen, uppginge till omkring 460,000 kronor, eller mer än hvad som nu ifrågasattes att för artilleriets räkning användas, samt det belopp, hvilket efter användandet på nu föreslaget sätt af en del utaf dessa reservationer skulle komma att derå återstå, efter arméförvaltningens åsigt, lemnade tillräcklig trygghet för tillgodoseendet af de å anslaget nu anvisade utgifter, funne arméförvaltningen sig böra tillstyrka, att generalfälttygmästarens förslag i denna del måtte vinna nådigt bifall.

De åsichter, fortsätter departementschefen å sid. 11, i fråga om nödvändigheten att söka bringa till utförande de en gång fattade besluten om ifrågavarande batteriers förläggande till Norrland äfvensom beträffande sättet för anskaffandet af det därför erforderliga kostnadsbeloppet, hvilka sålunda af myndigheterna uttalats, syntes departementschefen rigtiga och väl grundade. De flera gånger upprepade framställningarna om vidtagandet af nyssnämnda åtgärd torde nog samt ådagalägga, att ett ur försvarssynpunkt i hög grad afsevärdt behof här föreläge; och ansåge departementschefen det också vara klart, att med dessa batteriers nuvarande spridda förläggning och fåtaliga styrka hvarken mobiliseringen af den norrländska fördelningen kunde försiggå med den snabbhet och säkerhet, som det nutida krigföringsättet fordrade, ej heller utbildning af norrländske värnpliktige till artilleritjänst ega rum i den omfattning som, derest beslutet om batteriernas förläggning till det inre af Norrland genomfördes, skulle vara möjlig. Dertill komme också, att, då större delen af det befäl, som tillhörde ifrågavarande batterier, året om tjänstgjorde i Stockholm, batterierna vid mobilisering skulle komma under ledning af officerare och uuderofficerare, hvilkas kännedom om den blifvande krigsskådeplatsens säregna förhållanden måste vara ytterst bristfällig.

Utvägen att till det erforderliga etablissemangets uppförande använda besparingarna å anslaget till de värfvade garnisonerade truppers rekrytering och aflöning syntes departementschefen ej heller, med afseende å beloppet af den summa, som nu närmast vore i fråga, medföra allvarligare betänkligheter. Visserligen lemnade befintligheten af de omnämnda reservationerna den säkraste garantien för att de värfvade trupperna alltid skulle kunna hållas kompletta, och utan tvifvel måste vid sådant förhållande nämnda behållningar endast med yttersta varsamhet användas; men då, äfven om generalfälttygmästarens förslag vunno bifall, en summa af öfver 600,000 kronor skulle såsom reservation kvarstå å anslaget, syntes departementschefen, lika med arméförvaltningen, nödig trygghet vara beredd för att detsamma under nu-

varande förhållanden skulle blifva tillräckligt för sitt ändamål. Beskafheten af den utgift, som vore föreslagen att anvisas å dessa reservationer, utgjorde slutligen för departementschefen också ett skäl att tillstyrka bifall till generalfälttygmästarens förslag; ty då reservationernas uppkomst till största delen vore att tillskrifva den omständigheten att artilleritruppförbanden och deribland just de båda för Norrland afsedda batterierna icke hållit sin i stat bestämda manskapsstyrka komplett, vore dessa reservationer närmast att jemföra med sådana besparingar å för nya trupper afsedda anslag, som under uppsättningstiden uppkomme och å hvilka Riksdagen upprepade gånger anvisat uppsättningskostnader och öfriga med den nya organisationen förenade utgifter. Hvad särskildt anginge den sistlidet år beslutade nya artillericorpsen äfvensom den vid innevarande riksdag till uppsättande föreslagna nya trängbataljonen, vore inga anslag till kasernetablissemant ifrågasatta, utan skulle den nybyggnad, som af dessa corpsers organiserande kunde föranledas, uteslutande bekostas af de under uppsättningstiden uppkommande besparingar. Användandet på nu föreslaget sätt af reservationerna å de garnisonerade truppers aflöningsanslag ansåge departementschefen sålunda stå i full öfverensstämmelse med de grundsatser för dylika besparingars tillgodogörande, som redan förut vunnit tillämpning.

Kostnaderna för det ifrågasatta etablissemet syntes departementschefen kunna beräknas något lägre än generalfälttygmästaren och chefen för fortifikationen förutsatt. Genom uteslutning från byggnadsarbetet, såsom den sistnämnde föreslagit, af sommarstall och ammunitionbyggnad samt inhägnad omkring kaserngården uppstode en utgiftsbesparing af 18,300 kronor. Inrymdes vidare vakt- och arrestlokaler i stabsbyggnaden, hvilket, derest officersrummen något inskränktes, utan svårighet borde låta sig göra, kunde hela vakt- och arrestbyggnaden, som af chefen för fortifikationen beräknats kosta 12,500 kronor, undvaras. Äfven utrymmet i matinrättningsbyggnaden, hvilken i jemförelse med motsvarande vid kasernetablissemantet i Malmö föreslagna byggnad beräknats väl stor, ansåge departementschefen kunna något inskränkas, hvarigenom en besparing af 5,500 kronor visat sig uppstå; och då slutligen med den minskning i beräknade antalet stamhästar, som af departementschefen förutsattes, hinder icke kunde möta att afskilja en del af stallbyggnaden till sjukstall, så att den särskilda, till 5,000 kronor beräknade sjukstallbyggnad icke erfordrades, vore genom dessa inskränkningar i den ursprungliga byggnadsplanen en ytterligare kostnadsnedsättning af 23,000 kronor att emotse.

Såsom ofvan nämnts, beräknades kostnaderna af chefen för forti-

fikationen till 391,300 kronor. Drogen från sistnämnda summa ofvannämnda belopp, tillsammans 41,300 kronor, återstode 350,000 kronor, hvilken summa alltså för etablissemmentets ordnande skulle erfordras.

Slutligen har departementschefen ansett sig böra erinra, att kronans nuvarande etablissemment i Hernösand efter den tilltänkta förflyttningens verkställande blefve disponibelt vare sig till försäljning eller till annat statens ändamål.

Vid behandlingen af detta ärende har utskottet inhemtat, att den i Hernösand förlagda delen af 9:de batteriet af svea artilleriregemente består af 1 kapten, 3 underofficerare och 43 man (deraf 9 nummer nu vakanta) och under exercismånaderna derutöfver vanligen 1 subalternofficer, 1 underofficer och 1 trumpetare; att den öfriga delen af 5:te divisionen (9:de och 10:de batterierna) är förlagd i regementets kasern i Stockholm, men, af brist på utrymme derstädes, ej kan hållas fulltalig, utan i allmänhet endast uppgår till 40 man, under befäl af i regeln 1 kapten, 1 subalternofficer och 2 underofficerare; samt att, genom förflyttning af 5:te divisionen till Östersund, den för Norrland afdelade artilleristyrkan komme att utgöras af 1 regementsofficer och 11 kompani- (batteri-) officerare, 1 läkare, 10 underofficerare och 146 man.

Af hvad sålunda och i öfrigt inhemtats framgår:

att Riksdagen år 1871, i sammanhang med beslut om förändrad organisation af artilleriet, jemväl beslutat, att vid svea artilleriregemente skulle uppsättas två fotbatterier, hvilka varit afsedda att såsom en särskild artilleridivision förläggas i Norrland;

att Riksdagen år 1872 beviljat anslag till uppförande af ett kasernetablissemment i Stockholm för svea artilleriregemente, afsedt endast för dess öfriga 8 batterier;

att till följd af bristande utrymme derstädes 10:de batteriet i sin helhet och 9:de batteriet till en del hittills icke kunnat uppsättas; samt

att reservationerna å anslaget till värfvade garnisonstruppernas rekrytering och aflöning till en del uppkommit deraf, att regementets 5:te division icke varit i sin helhet uppsatt.

På grund af dessa förhållanden, och då det synes utskottet af vigt, att ifrågavarande två batterier snarast blifva i sin helhet uppsatta och till gemensam föreslagen plats förlagda, samt detta icke låter sig göra, innan nödigt kasernetablissemment blifvit för dem anskaffadt,

har utskottet ansett Kongl. Maj:ts förevarande framställning om uppförande af sådant etablissement böra af Riksdagen bifallas. Ett bifall till densamma synes ock utskottet innebära allenast en gifven följd af Riksdagens år 1871 fattade beslut om ifrågavarande batteriers uppsättning.

Utskottet hemställer därför,

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 8 maj 1889.

På statsutskottets vägnar:

GUSTAF SPARRE.

Reservationer:

af herrar *C. Ijvarsson* och *A. Persson*, hvilka yrkat afslag å Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition;

af herrar *A. P. Danielson*, *N. Petersson* och *C. J. Petersson*; samt

af herrar *L. Jönsson* och *J. Jonson*, hvilka ansett, att utskottets yttrande och förslag i denna fråga bort hafva följande lydelse och innehåll:

»Såsom skäl för förflyttning af svea artilleriregementes hela 5:te division till Norrland har bland annat anförts, att, i händelse af derstädes uppkommen krigsfara, afståndet från hufvudstaden är så långt, att en nog snabb transport af divisionen icke låter sig verkställa.

Samma skäl synes utskottet emellertid tala för att icke förlägga divisionen å den föreslagna platsen, belägen som den är så långt i vester, att nästan lika lång tid skulle erfordras att förflytta den derifrån som från hufvudstaden till de punkter vid kusten, som kunna tänkas blifva vid krig hotade. Utskottet föreställer sig därför, att, derest divisionen skulle i sin helhet förläggas till Norrland, förlägningsplatsen borde väljas närmare kusten, möjligen invid någon af de större

jernvägsstationerna vid den uppåtgående norra stambanan, hvars sträckning bestämts jemväl af militära skäl. Beslut om byggande af det föreslagna kasernetablissemmentet synes utskottet för den skull böra föregås af en utredning, om och hvarest en sådan plats lämpligen skulle kunna erhållas.

Utskottet hemställer därför,

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning icke må af Riksdagen bifallas.»

Herr *J. Anderson* har begärt få antecknadt, att han ej deltagit i behandlingen inom utskottet af detta ärende.